AALBORG PORTLAND κ.λπ. κατά ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER

της 11ης Φεβρουαρίου 2003 [1]

Περιεχόμενα

I. Τα πραγματικά περιστατικά ..... I - 210

II. Η ενώπιον του Πρωτοδικείου δίκη και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ..... I - 212

III. Η ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία ..... I - 216

IV. Η αίτηση αναιρέσεως ..... I - 216

1. Η αναιρεσείουσα επιχείρηση και η Compagnie des Ciments Belges (δεύτερος λόγος αναιρέσεως) ..... I - 216

A. Η θέση των διαδίκων ..... I - 216

B. Τα κρίσιμα στοιχεία για την απάντηση σ' αυτόν τον λόγο αναιρέσεως ..... I - 218

Γ. Πρόδηλη πραγματική πλάνη η οποία πρέπει να αποκατασταθεί ..... I - 219

2. Η αρχή της αναλογικότητας (τρίτος λόγος αναιρέσεως) ..... I - 221

A. Η θέση των διαδίκων ..... I - 221

B. Τα κριτήρια που χρησιμοποίησε η Επιτροπή για την επιβολή των προστίμων I - 222

Γ. Η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας ..... I - 225

V. Ανακεφαλαίωση και εισήγηση λύσεως ..... I - 227

VI. Επί των εξόδων της αναιρετικής διαδικασίας ..... I - 228

VII. Πρόταση ..... I - 229

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

1. Η εταιρία Ciments français SA (στο εξής: Ciments français) άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως την οποία εξέδωσε στις 15 Μαρτίου 2000 το τέταρτο πενταμελές τμήμα του Πρωτοδικείου στην υπόθεση που είναι γνωστή ως Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής [2].

Ι. Τα πραγματικά περιστατικά

2. Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση εκθέτει, στο μέτρο που αφορούν την υπό κρίση αίτηση αναιρέσεως, τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά:

— Από τον Απρίλιο του 1989 έως τον Ιούλιο του 1990 οι υπηρεσίες της Επιτροπής διενήργησαν ορισμένους ελέγχους σε ευρωπαϊκές επιχειρήσεις παραγωγής τσιμέντου και σε επαγγελματικές ενώσεις του τομέα, δυνάμει του άρθρου 14, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτου κανονισμού εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρων 81 και 82 ΕΚ) (στο εξής: κανονισμός 17) [3]. Κατόπιν των ελέγχων αυτών, η Επιτροπή αποφάσισε, στις 12 Νοεμβρίου 1991, να κινήσει διοικητική διαδικασία [4], μεταξύ άλλων, κατά της Ciments français και ορισμένων άλλων επιχειρήσεων τις οποίες δεν αφορά η υπό κρίση υπόθεση [5].

— Στις 25 Νοεμβρίου 1991, η Επιτροπή απηύθυνε στις εβδομήντα έξι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων την ανακοίνωση των αιτιάσεων, επί της οποίας η Ciments français είχε την ευκαιρία να διατυπώσει γραπτές παρατηρήσεις και, στη συνέχεια, προφορικές παρατηρήσεις κατά τις ακροάσεις που οργανώθηκαν από την 1η Μαρτίου έως την 1η Απριλίου 1993 [6].

— Το κείμενο της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, το οποίο περιλαμβανόταν σε ένα ενιαίο έγγραφο, δεν απεστάλη ολόκληρο στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων. Σε κάθε αποδέκτρια απεστάλησαν ο πλήρης πίνακας περιεχομένων της ανακοινώσεως των αιτιάσεων και ο πίνακας όλων εγγράφων, με μνεία εκείνων των εγγράφων που είχε τη δυνατότητα να συμβουλευθεί. Ορισμένες από τις κατηγορούμενες επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων ζήτησαν από την Επιτροπή να τους κοινοποιήσει τα κεφάλαια που δεν είχαν περιληφθεί στο κείμενο της ανακοινώσεως των αιτιάσεων που τους είχε αποσταλεί και να τους επιτρέψει την πρόσβαση στο σύνολο των εγγράφων του φακέλου, εξαιρουμένων των εσωτερικών και των εμπιστευτικών εγγράφων. Η Επιτροπή απέρριψε το αίτημα αυτό [7].

2 — Συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-25/95, T-26/95, T-30/95 έως T-32/95, T-34/95 έως T-39/95, T-42/95 έως T-46/95, T-48/95, T-50/95 έως T-65/95, T-68/95 έως T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 και T-104/95 (Συλλογή 2000, σ. II-491).

3 — ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25.

4 — Υπόθεση IV/33.126 και 33.322 — Τσιμέντο.

5 — Σκέψεις 2 και 3.

6 — Σκέψεις 3, 9 και 12.

7 — Σκέψεις 4 έως 6.

— Η Επιτροπή, με την απόφαση 94/815/ΕΚ, της 30ής Νοεμβρίου 1994 (στο εξής: απόφαση της Επιτροπής)[8], προσήψε στην Ciments français τις ακόλουθες θίγουσες τον ανταγωνισμό συμπεριφορές, που συνιστούσαν όλες παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ[9]:

1) Συμμετοχή, από τις 14 Ιανουαρίου 1983, σε συμφωνία που είχε ως αντικείμενο τον σεβασμό των εγχώριων αγορών και τη ρύθμιση των μεταφορών τσιμέντου από τη μία χώρα στην άλλη (άρθρο 1). Πρόκειται για την αποκαλούμενη «συμφωνία Cembureau».

2) Συμμετοχή, από τις 17 Μαρτίου 1988 έως τις 31 Δεκεμβρίου 1988, σε εναρμονισμένη πρακτική όσον αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις ισχύουσες τιμές και την πρόβλεψη της αυξήσεώς τους, με στόχο τον περιορισμό της αυτονομίας της συμπεριφοράς της (άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο β').

3) Συμμετοχή, από τις 23 Ιουνίου 1982 έως τις 30 Σεπτεμβρίου 1989, σε συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές όσον αφορά τη ρύθμιση των παραδόσεων τσιμέντου από τη Γαλλία προς τη Γερμανία και από τη Γερμανία προς τη Γαλλία (άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο α').

4) Συμμετοχή, από τις 28 Μαΐου 1986, σε συμφωνία όσον αφορά τη σύσταση της Cembureau Task Force ή European Task Force (άρθρο 4, παράγραφος 1).

5) Συμμετοχή, από τις 9 Ιουνίου 1986 έως τις 26 Μαρτίου 1993, σε συμφωνία όσον αφορά τη σύσταση της Joint Trading Company, Interciment SA, με σκοπό την εφαρμογή των προτρεπτικών και αποτρεπτικών μέτρων έναντι των απειλούντων τη σταθερότητα των αγορών του τσιμέντου στις χώρες μέλη (άρθρο 4, παράγραφος 2).

6) Συμμετοχή, από τις 17 Ιουνίου 1986 έως τις 15 Μαρτίου 1987, σε εναρμονισμένες πρακτικές με σκοπό να παύσει η ιταλική επιχείρηση Calcestruzzi να είναι πελάτης των Ελλήνων παραγωγών και, ειδικότερα, της Ανώνυμης Εταιρίας Τσιμέντων Τιτάν (άρθρο 4, παράγραφος 3, στοιχείο α')

7) Συμμετοχή, από την 1η Ιουλίου 1981 έως τις 17 Φεβρουαρίου 1989, στο πλαίσιο της European Export Policy Committee, σε διαρκή εναρμονισμένη πρακτική όσον αφορά: α) την ανάλυση της καταστάσεως των κοινοτικών αγορών, β) την κατανομή των αγορών των τρίτων χωρών, γ) τον καθορισμό των τιμών για τα προϊόντα που προορίζονταν για μαζικές εξαγωγές, δ) την ανταλλαγή εξατομικευμένων στοιχείων σχετικά με τις διαθέσιμες ποσότητες για

8 — ΕΕ L 343, σ. 1.
9 — Σκέψη 22.

εξαγωγή και τις πραγματοποιούμενες εξαγωγές προς τρίτες χώρες, με σκοπό την αποτροπή των διεισδύσεων των ανταγωνιστών στις αντίστοιχες εθνικές αγορές της Κοινότητας (άρθρο 6).

8. Συμμετοχή, από τις 6 Μαΐου 1982 έως τις 26 Μαΐου 1988, στο πλαίσιο της White Cement Committee, α) στην εναρμονισμένη πρακτική και στη συμφωνία όσον αφορά τον σεβασμό των εγχώριων αγορών, β) στη διαρκή εναρμονισμένη πρακτική όσον αφορά τη διοχέτευση προς τις εξαγωγές προς τρίτες χώρες των πλεονασμάτων της παραγωγής και γ) σε διαρκή εναρμονισμένη πρακτική σχετικά με τις ανταλλαγές εξατομικευμένων πληροφοριών ανά επιχείρηση ως προς την παραγωγική ικανότητα, την παραγωγή, τις εσωτερικές πωλήσεις και τις εξαγωγές, τις εσωτερικές τιμές για το λευκό και το κοινό τσιμέντο, καθώς και τις τιμές εξαγωγής (άρθρο 7).

— Η Επιτροπή διέταξε την Ciments français να θέσει τέρμα στις περιγραφόμενες παραβάσεις και να απόσχει στο μέλλον από κάθε συμφωνία ή πρακτική θίγουσα τον ελεύθερο ανταγωνισμό στις αγορές κοινού και λευκού τσιμέντου (άρθρο 8), της επέβαλε δε δύο πρόστιμα, ένα ύψους 24 716 000 ECU και το άλλο ύψους 1 052 000 ECU, τα οποία θα έφεραν τόκους από τη λήξη της προθεσμίας που τάχθηκε για την καταβολή τους, ήτοι τρεις μήνες από την κοινοποίηση της αποφάσεως της Επιτροπής (άρθρα 9, 10 και 11).

3. Μη συμφωνώντας με την απόφαση της Επιτροπής, η Ciments français την προσέβαλε ενώπιον του Πρωτοδικείου.

III. Η ενώπιον του Πρωτοδικείου δίκη και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

4. Με την προσφυγή της, η Ciments français ζήτησε κυρίως την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής. Επικουρικώς, ζήτησε τη μείωση των προστίμων που της επιβλήθηκαν. Εν πάση περιπτώσει, ζήτησε να καταδικαστεί η Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

5. Με μέτρο οργανώσεως της διαδικασίας, που κοινοποιήθηκε στις προσφεύγουσες μεταξύ 19ης Ιανουαρίου και 2ας Φεβρουαρίου 1996, το Πρωτοδικείο ζήτησε από την Επιτροπή να προσκομίσει μια σειρά εγγράφων· η Επιτροπή συμμορφώθηκε στις 29 Φεβρουαρίου, προσκομίζοντας [10]:

1) την ανακοίνωση των αιτιάσεων όπως αυτή κοινοποιήθηκε στις εμπλεκόμενες — και κατόπιν προσφεύγουσες — επιχειρήσεις·

10 — Βλ. σκέψη 163 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, σε συνδυασμό με τις σκέψεις 5 και 95.

2) τα πρακτικά της ακροάσεως καθεμιάς από τις επιχειρήσεις·

3) τον κατάλογο όλων των εγγράφων που περιλαμβάνονταν στους φακέλους·

4) τα κιβώτια που περιείχαν τα έγγραφα επί των οποίων η Επιτροπή είχε στηρίξει τα συμπεράσματα που περιλαμβάνονταν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, και

5) την κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας ανταλλαγείσα αλληλογραφία μεταξύ του οργάνου και των προσφευγουσών επιχειρήσεων.

6. Άλλα δύο μέτρα οργανώσεως της διαδικασίας κοινοποιήθηκαν στους διαδίκους στις 2 Οκτωβρίου 1996, όσον αφορά το πρώτο, και στις 18 και 19 Ιουνίου 1987, όσον αφορά το δεύτερο, με τα οποία το Πρωτοδικείο έλαβε τα απαραίτητα μέτρα ώστε οι προσφεύγουσες να μπορέσουν να εξετάσουν όλα τα πρωτότυπα έγγραφα του φακέλου, εξαιρουμένων εκείνων που περιείχαν επιχειρηματικά απόρρητα ή άλλα εμπιστευτικά στοιχεία και των εσωτερικών εγγράφων της Επιτροπής [11].

7. Το Πρωτοδικείο, αφού τους διαβίβασε αντίγραφο του πλήρους φακέλου, κάλεσε τις προσφεύγουσες επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων να καταθέσουν υπόμνημα περιοριζόμενο στην ακριβή επισήμανση των εγγράφων στα οποία δεν τους επετράπη η πρόσβαση κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας και των οποίων η άγνοια μπορούσε να έχει επηρεάσει την άμυνά τους, καθώς και να εξηγήσουν τους λόγους για τους οποίους, κατά τη γνώμη τους, η διοικητική διαδικασία μπορούσε να έχει καταλήξει σε διαφορετικό αποτέλεσμα αν τους είχε παρασχεθεί η δυνατότητα να τα συμβουλευθούν. Το υπόμνημα έπρεπε να συνοδεύεται από αντίγραφα των σχολιαζομένων εγγράφων. Όλες οι προσφεύγουσες, πλην μιας [12], ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση αυτή. Η Επιτροπή απάντησε σε όλες [13].

8. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Πρωτοδικείο δέχθηκε εν μέρει την προσφυγή της Ciments français και αποφάσισε:

«— [να ακυρώσει] το άρθρο 1 της αποφάσεως 94/815, κατά το μέτρο που σ' αυτό διαπιστώνεται ότι η προσφεύγουσα μετέσχε στην προσαπτομένη παράβαση μετά τις 17 Φεβρουαρίου 1989 και κατά το μέτρο που διαπιστώνεται ότι η προσφεύγουσα εφάρμοσε τη συμφωνία Cembureau — Association européenne du ciment μετέχοντας στην παράβαση την οποία αφορά το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο β'·

11 — Βλ. σκέψεις 164 έως 168 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

12 — Ciments Luxembourgeois SA.

13 — Σκέψεις 169 και 170.

— [να ακυρώσει] το άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο α', της αποφάσεως 94/815, κατά το μέτρο που σ' αυτό διαπιστώνεται ότι η προσφεύγουσα μετέσχε σε συμφωνία περί κατανομής της αγοράς του Saarland και κατά το μέτρο που διαπιστώνεται η συμμετοχή της προσφεύγουσας σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης μετά τις 12 Αυγούστου 1987·

— [να ακυρώσει] το άρθρο 4, παράγραφος 1, της αποφάσεως 94/815, κατά το μέτρο που σ' αυτό διαπιστώνεται ότι η προσφεύγουσα μετέσχε στην προσαπτομένη παράβαση μετά τις 31 Μαΐου 1987·

— [να ακυρώσει] το άρθρο 4, παράγραφος 2, της αποφάσεως 94/815, κατά το μέτρο που σ' αυτό διαπιστώνεται ότι η προσφεύγουσα μετέσχε στην προσαπτομένη παράβαση μετά τις 7 Νοεμβρίου 1988·

— [να ακυρώσει] το άρθρο 4, παράγραφος 3, στοιχείο α', της αποφάσεως 94/815 ως προς την προσφεύγουσα·

— [να ακυρώσει] το άρθρο 6 της αποφάσεως 94/815, κατά το μέτρο που σ' αυτό διαπιστώνεται ότι η προσφεύγουσα μετέσχε στην προσαπτομένη παράβαση πριν από τις 18 Νοεμβρίου 1983·

— [να καθορίσει] το ύψος του προστίμου που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα με το άρθρο 9 της αποφάσεως 94/815 σε 12 519 000 ευρώ·

— [να καθορίσει] το ύψος του προστίμου που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα με το άρθρο 10 της αποφάσεως 94/815 σε 1 051 000 ευρώ·

— [να απορρίψει] την προσφυγή κατά τα λοιπά·

— [ότι] η προσφεύγουσα φέρει τα δικαστικά της έξοδα και το ένα τρίτο των εξόδων της Επιτροπής·

— [ότι] η Επιτροπή φέρει τα δύο τρίτα των δικαστικών της εξόδων.»

9. Δηλαδή, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Ciments français ευθυνόταν για συμπεριφορές θίγουσες τον ανταγωνισμό, καθόσον είχε συμμετάσχει:

1) στη συμφωνία Cembureau για τον σεβασμό των εθνικών αγορών κοινού

τσιμέντου (άρθρο 1 της αποφάσεως της Επιτροπής) από τις 14 Ιανουαρίου 1983 έως τις 17 Φεβρουαρίου 1989·

2) σε συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές όσον αφορά τη ρύθμιση των παραδόσεων τσιμέντου από τη Γαλλία προς τη Γερμανία και από τη Γερμανία προς τη Γαλλία (άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο α'), με εξαίρεση την αγορά του Saarland, από τις 23 Ιουνίου 1982 έως τις 12 Αυγούστου 1987·

3) στη συμφωνία όσον αφορά τη σύσταση της European Task Force (άρθρο 4, παράγραφος 1, της αποφάσεως της Επιτροπής) μεταξύ 28ης Μαΐου 1986 και 31ης Μαΐου 1987·

4) από τις 9 Ιουνίου 1986 έως τις 7 Νοεμβρίου 1988, σε συμφωνία σχετικά με τη σύσταση της Joint Trading Company, Interciment SA, σκοπός της οποίας ήταν η εφαρμογή προτρεπτικών και αποτρεπτικών μέτρων έναντι των απειλούντων τη σταθερότητα των αγορών του τσιμέντου στις χώρες μέλη (άρθρο 4, παράγραφος 2)·

5) από τις 9 Σεπτεμβρίου 1986 έως τις 15 Μαρτίου 1987, σε εναρμονισμένες πρακτικές με σκοπό να παύσει η Calcestruzzi να είναι πελάτης των Ελληνων παραγωγών (άρθρο 4, παράγραφος 3, στοιχείο α', της αποφάσεως της Επιτροπής)·

6) από τις 18 Νοεμβρίου 1983 έως τις 17 Φεβρουαρίου 1989, στο πλαίσιο της European Export Policy Committee, σε διαρκή εναρμονισμένη πρακτική όσον αφορά: α) την ανάλυση της καταστάσεως των κοινοτικών αγορών, β) την κατανομή των αγορών των τρίτων χωρών, γ) τον καθορισμό των τιμών για τα προϊόντα που προορίζονταν για μαζικές εξαγωγές, δ) την ανταλλαγή εξατομικευμένων στοιχείων σχετικά με τις διαθέσιμες ποσότητες για εξαγωγή και τις πραγματοποιούμενες εξαγωγές προς τρίτες χώρες, με σκοπό την αποτροπή των διεισδύσεων των ανταγωνιστών στις αντίστοιχες εθνικές αγορές της Κοινότητας (άρθρο 6)·

7) από τις 6 Μαΐου 1982 έως τις 26 Μαΐου 1988, στο πλαίσιο της White Cement Committee, α) στην εναρμονισμένη πρακτική και στη συμφωνία όσον αφορά τον σεβασμό των εγχώριων αγορών, β) στη διαρκή εναρμονισμένη πρακτική όσον αφορά τη διοχέτευση προς τις εξαγωγές προς τρίτες χώρες των πλεονασμάτων της παραγωγής και γ) σε διαρκή εναρμονισμένη πρακτική σχετικά με τις ανταλλαγές εξατομικευμένων πληροφοριών ανά επιχείρηση ως προς την παραγωγική ικανότητα, την παραγωγή, τις εσωτερικές πωλήσεις και τις εξαγωγές, τις εσωτερικές τιμές για το λευκό και το κοινό τσιμέντο, καθώς και τις τιμές εξαγωγής (άρθρο 7).

IIII. Η ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία

10. Μετά την κατάθεση της αιτήσεως αναιρέσεως και την περάτωση της έγγραφης διαδικασίας, το Δικαστήριο, κάνοντας χρήση της δυνατότητας που του παρέχει το άρθρο 119 του Κανονισμού Διαδικασίας [14], απέρριψε, ως προδήλως αβάσιμους, τον πρώτο και τον τέταρτο λόγο αναιρέσεως, με διάταξη της 5ης Ιουνίου 2002.

11. Όσον αφορά τους λοιπούς λόγους αναιρέσεως, στις 4 Ιουλίου 2002 πραγματοποιήθηκε κοινή επ' ακροατηρίου συζήτηση για τις έξι αιτήσεις αναιρέσεως που ασκήθηκαν κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου, στην οποία παρέστησαν οι αναιρεσείουσες επιχειρήσεις και η Επιτροπή.

IV. Η αίτηση αναιρέσεως

12. Η Ciments français ζητεί από το Δικαστήριο να αναιρέσει εν μέρει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και να κάνει δεκτά τα αιτήματα που προέβαλε πρωτοδίκως, ήτοι, κυρίως, να ακυρώσει την απόφαση της Επιτροπής ή, επικουρικώς, να μειώσει το ύψος του προστίμου που της επιβλήθηκε, καθώς και να καταδικάσει, κατά πάσα περίπτωση, την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

13. Προς στήριξη των ανωτέρω αιτημάτων, η Ciments français επικαλείται τέσσερις λόγους αναιρέσεως. Από τους λόγους αυτούς, όπως ήδη ανέφερα, δύο απορρίφθηκαν ήδη με διάταξη της 5ης Ιουνίου 2002.

14. Στη συνέχεια, θα εκθέσω τις αιτιάσεις της Ciments français και την απάντηση της Επιτροπής, αναλύοντάς τες προς αιτιολόγηση των προτάσεών μου.

1. *Η αναιρεσείουσα επιχείρηση και η Compagnie des Ciments Belges (δεύτερος λόγος αναιρέσεως)*

Α. Η θέση των διαδίκων

15. Κατά τον υπολογισμό των προστίμων που επέβαλε στη Ciments français, η Επιτροπή συνυπολόγισε τους κύκλους εργασιών των θυγατρικών της στην Ισπανία, την Ελλάδα και το Βέλγιο. Το Πρωτοδικείο αφαίρεσε μεν του κύκλους εργασιών που είχαν πραγματοποιήσει οι εταιρίες που ήταν εγκατεστημένες στις δύο πρώτες χώρες, δεν έπραξε όμως το ίδιο όσον αφορά τον κύκλο

14 — Κωδικοποιημένο κείμενο δημοσιευμένο στην ΕΕ C 34 της 1ης Φεβρουαρίου 2001, σ. 1.

εργασιών της βελγικής θυγατρικής, καθόσον θεώρησε ότι η προσφεύγουσα δεν αρνήθηκε ότι είχε τον έλεγχο της εταιρίας αυτής κατά τον χρόνο διαπράξεως των παραβάσεων. Η εκτίμηση αυτή του Πρωτοδικείου ενέχει, κατά τη Ciments français, πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως, καθόσον από τη δικογραφία της ενώπιον του Πρωτοδικείου δίκης προκύπτει ότι απέκτησε τον έλεγχο της Compagnie des Ciments Belges από τον Οκτώβριο του 1990, καθώς και νομική πλάνη λόγω παραβιάσεως της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων, καθόσον το Πρωτοδικείο αντιμετώπισε με διαφορετικό τρόπο επιχειρήσεις οι οποίες βρίσκονταν στην ίδια κατάσταση.

16. Η αναιρεσείουσα εταιρία ζητεί, κατά συνέπεια, από το Δικαστήριο να αναιρέσει μερικώς την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, μειώνοντας από 12,52 σε 9,62 εκατομμύρια ευρώ το ύψος του προστίμου που επιβλήθηκε για την παράβαση που διεπράχθη στην αγορά του κοινού τσιμέντου.

17. Η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτός ο λόγος αναιρέσεως είναι απαράδεκτος, καθόσον αφορά καθαρά πραγματικό ζήτημα. Υπογραμμίζει ότι το Πρωτοδικείο έκρινε ότι το γεγονός ότι το πρόστιμο υπολογίστηκε βάσει του συνόλου των κύκλων εργασιών του ομίλου δεν σημαίνει ότι εκείνες που πρέπει να το καταβάλουν είναι οι θυγατρικές εταιρίες ούτε, ως εκ τούτου, ότι υπήρξε δυσμενής μεταχείριση. Επιπλέον, η αναιρεσείουσα εταιρία δεν έθιξε το ζήτημα αυτό με την αίτηση αναιρέσεως και, επομένως, δεν μπορεί να στηριχθεί στους ισχυρισμούς που ανέπτυξε πρωτοδίκως, και οι οποίοι απορρίφθηκαν με αυτό το επιχείρημα, για να αμφισβητήσει μια συλλογιστική της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως η οποία δεν βαίνει πέραν της απλής διαπιστώσεως πραγματικών περιστατικών.

18. Η Επιτροπή θεωρεί, επιπλέον, ότι ο λόγος αναιρέσεως στερείται ερείσματος, καθόσον πρωτοδίκως η Ciments français επικαλέστηκε μόνο την από 28 Φεβρουαρίου 1994 επιστολή της, στην οποία δεν ανέφερε την ημερομηνία κατά την οποία είχε αποκτήσει τον έλεγχο της βελγικής θυγατρικής της. Η πλάνη δεν μπορούσε να θεωρηθεί πρόδηλη στο μέτρο που τα έγγραφα που υποτίθεται ότι αποτελούν απόδειξη περί αυτού δεν προσκομίστηκαν παρά στο πλαίσιο του υπομνήματος απαντήσεως. Το ζήτημα γύρω από το οποίο περιεστράφη η συζήτηση ενώπιον του Πρωτοδικείου δεν ήταν η τυχόν επίδραση της ημερομηνίας αποκτήσεως του ελέγχου της θυγατρικής στον υπολογισμό των προστίμων, αλλά το κατά πόσον αυτή η απόκτηση του ελέγχου έπρεπε να ληφθεί υπόψη προς τον σκοπό αυτόν και, κατά συνέπεια, κατά πόσον ο κύκλος εργασιών της θυγατρικής έπρεπε να ληφθεί υπόψη κατά τον υπολογισμο του ύψους της κυρώσεως.

19. Η Επιτροπή θεωρεί ανακόλουθη τη θέση την οποία υιοθέτησε το Πρωτοδικείο ως προς το ζήτημα αυτό. Αν, σύμφωνα με τη σκέψη 5040 της αποφάσεως, το πρόστιμο υπολογίζεται βάσει του συνόλου των κύκλων εργασιών της ευθυνομένης επιχειρήσεως, που αποτελεί την καλύτερη ένδειξη της οικονομικής σημασίας της στην αγορά, θα έπρεπε να συνυπολογιστούν οι κύκλοι εργασιών των θυγατρικών που αποτελούσαν μέρος του ομίλου κατά την ημερομηνία που προ-

κρίθηκε για τον καθορισμό του εν λόγω συνολικού κύκλου εργασιών και όχι αναχθεί ο υπολογισμός στον χρόνο διαπράξεως της παραβάσεως. Η μέθοδος αυτή ανταποκρίνεται στην αποτρεπτική φύση των χρηματικών ποινών. Κατά τη γνώμη της Επιτροπής, δεν υφίσταται κανένας λόγος να εξαιρεθούν οι επιχειρήσεις που δεν αποτελούσαν μέρος του ομίλου κατά τον χρόνο διαπράξεως της παραβάσεως.

Β. Τα κρίσιμα στοιχεία για την απάντηση σ' αυτόν τον λόγο αναιρέσεως

20. Κατά τη συζήτηση ενώπιον του Πρωτοδικείου, η Ciments français αμφισβήτησε τον κύκλο εργασιών που είχε ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό του ύψους των προστίμων, μη συμφωνώντας όσον αφορά το έτος που είχε προκριθεί ως έτος αναφοράς [15]. Η Ciments français προσήψε στην Επιτροπή ότι περιέλαβε στον υπολογισμό αυτόν τον κύκλο εργασιών των θυγατρικών της, διότι, με την εφαρμογή του κριτηρίου αυτού, έπληττε τις εν λόγω θυγατρικές περισσότερο από ό,τι τις θυγατρικές άλλων εταιριών, στις οποίες είχαν επιβληθεί χωριστά πρόστιμα, ανεξάρτητα από αυτό που επιβλήθηκε στη μητρική εταιρία. Για τον λόγο αυτόν, η Ciments français θεωρεί ότι «είναι θύμα δυσμενούς μεταχειρίσεως, στο μέτρο που οι επιχειρήσεις του ομίλου της, έστω και αν δεν τις αφορά η προσβαλλομένη απόφαση, κολάστηκαν αυστηρότερα από τις επιχειρήσεις που θεωρήθηκαν υπεύθυνες για συμπεριφορές που συνιστούν παράβαση» [16].

21. Το Πρωτοδικείο απάντησε στη αιτίαση αυτή ότι «όταν ο δράστης της παραβάσεως βρίσκεται επικεφαλής ομίλου ο οποίος συνιστά οικονομική ενότητα, ο κύκλος εργασιών που πρέπει να ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό του προστίμου του είναι ο κύκλος εργασιών του συνόλου του ομίλου αυτού», καθόσον ο τελευταίος αυτός κύκλος εργασιών συνιστά την καλύτερη ένδειξη της οικονομικής σημασίας του στην αγορά [17]. Ωστόσο, απέρριψε το επιχείρημα περί δυσμενούς μεταχειρίσεως, διότι το πρόστιμο είχε επιβληθεί στην ίδια την προσφεύγουσα εταιρία, μόνη υπόχρεη να το καταβάλει, και όχι στις θυγατρικές της [18].

22. Αφού έθεσε τη γενική αυτή αρχή, το επί της ουσίας δικαστήριο διαπίστωσε ότι η Ciments français απέκτησε τον έλεγχο των δύο ισπανικών θυγατρικών της και της ελληνικής θυγατρικής της αφού είχε παύσει να συμμετέχει στις κολασθείσες παραβάσεις και, για τον λόγο αυτόν, αφαίρεσε από τη βάση που χρησιμοποιήθηκε για τον υπολογισμό των προστίμων τα ποσά που αντιστοιχούσαν στις πωλήσεις των τριών εν λόγω θυγατρικών κατά τη διαχειριστική περίοδο αναφοράς [19]. Αντιθέτως, δεν εφάρμοσε το ίδιο κριτήριο έναντι της Compagnie des Ciments Belges, διότι η προσφεύγουσα δεν

15 — Το ζήτημα αυτό αποτελούσε το επίκεντρο του τετάρτου λόγου αναιρέσεως, τον οποίο το Δικαστήριο απέρριψε ως προδήλως αβάσιμο με τη διάταξη της 5ης Ιουνίου 2002.

16 — Βλ. σκέψη 5038 της αποφάσεως. Βλ., επίσης, σκέψεις 5033 και 5034.

17 — Βλ. σκέψη 3040 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

18 — Βλ. σκέψη 5049.

19 — Βλ. τις σκέψεις 5045 έως 5047 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

αρνήθηκε ότι είχε τον έλεγχο της εταιρίας αυτής την εποχή που διέπραξε τις παραβάσεις [20].

23. Ωστόσο, ο διοικητικός φάκελος και η ενώπιον του Πρωτοδικείου δικογραφία περιέχουν έγγραφα από τα οποία προκύπτει ότι η Ciments français αναγνώρισε επανειλημμένως ότι δεν είχε τον έλεγχο της Compagnie des Ciments Belges έως τον Οκτώβριο του 1990. Τα έγγραφα αυτά είναι τα εξής:

1) Μια επιστολή του προέδρου της εταιρίας προς τον αρμόδιο επί θεμάτων ανταγωνισμού επίτροπο, της 28ης Νοεμβρίου 1994, στην οποία ανέφερε ότι η διαδικασία αποκτήσεως του ελέγχου της βελγικής επιχειρήσεως είχε διαρκέσει από τον Μάιο έως τον Οκτώβριο του 1990. Το έγγραφο αυτό το προσκόμισε η ίδια η Ciments français στο Πρωτοδικείο, επισυνάπτοντάς το στο υπόμνημα απαντήσεως [21].

2) Η ίδια η απόφαση της Επιτροπής [22], με την οποία το όργανο αυτό αναγνώρισε ότι «από το 1990 απέκτησε τον έλεγχο του Βέλγου παραγωγού SA Compagnie des Ciments Belges».

3) Η προσφυγή [23] και το υπόμνημα απαντήσεως [24], στα οποία η προσφεύγουσα αναφέρει το έτος 1990 ως το έτος κατά ο οποίο απέκτησε τον έλεγχο των θυγατρικών της.

4) Μια επιστολή της 22ας Σεπτεμβρίου 1998, την οποία απέστειλε ο δικηγόρος της προσφεύγουσας στο Πρωτοδικείο, απαντώντας σε ερώτηση του εισηγητή δικαστή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, και στην οποία προσδιόριζε τα έγγραφα του φακέλου που επιβεβαίωναν την ημερομηνία κατά την οποία απέκτησε τον έλεγχο της βελγικής θυγατρικής της.

Γ. Πρόδηλη πραγματική πλάνη η οποία πρέπει να αποκατασταθεί

24. Όπως μόλις ανέφερα, το Πρωτοδικείο αφαίρεσε τις πωλήσεις που είχαν πραγματοποιήσει οι ισπανικές θυγατρικές και η ελληνική θυγατρική από τη βάση υπολογισμού των προστίμων που επιβλήθηκαν στη Ciments français, διότι η τελευταία δεν ήλεγχε ακόμα τις εταιρίες αυτές κατά τον χρόνο διαπράξεως των παραβάσεων. Αντιθέτως, δεν έπραξε το ίδιο όσον αφορά τη βελγική θυγατρική, διότι η προσφεύγουσα «δεν αμφισβητεί ότι», όταν μετείχε στις παραβάσεις, είχε τον έλεγχο της εταιρίας αυτής.

20 — Βλ. σκέψη 5044.

21 — Το επεσύναψε επίσης στο δικόγραφο της αιτήσεως αναιρέσεως (παράρτημα 3).

22 — Βλ. σημείο 5, παράγραφος 7, στοιχείο ζ', τρίτη παύλα, δεύτερο εδάφιο.

23 — Σελίδες 102, in fine, και 103.

24 — Σελίδα 46, τελευταία παράγραφος.

25. Η έκφραση «δεν αμφισβητεί ότι» έχει μια υποκειμενική διάσταση την οποία δεν γνωρίζει το Πρωτοδικείο, καθόσον κανένας από τους διαδίκους δεν υποστήριξε ότι η προσφεύγουσα θα είχε αμφισβητήσει επισήμως κατά την ένδικη διαδικασία ότι ήλεγχε τη βελγική εταιρία τσιμέντων όταν μετείχε στις κολασθείσες συμπεριφορές. Ενέχει, ωστόσο, και ένα αντικειμενικό στοιχείο, στο οποίο στηρίχθηκε το Πρωτοδικείο.

26. Η λύση που δόθηκε όσον αφορά τις ισπανικές θυγατρικές και την ελληνική θυγατρική οφείλεται στο ότι αποδείχθηκε ότι η Ciments français, την εποχή της διαπράξεως των παραβάσεων, δεν είχε ακόμα τον έλεγχο των εταιριών αυτών. Θα πρέπει, συνεπώς, να θεωρηθεί ότι η λύση που υιοθετήθηκε όσον αφορά την Compagnie des Ciments Belges οφείλεται στο ότι η προσφεύγουσα δεν παρέσχε την ίδια απόδειξη.

27. Ωστόσο, από την ίδια την απόφαση της Επιτροπής προκύπτει ότι η Ciments français απέκτησε τον έλεγχο της βελγικής θυγατρικής, όπως και των άλλων τριών θυγατρικών, κατά τη διάρκεια του 1990. Και αυτό το ανέφερε η προσφεύγουσα ενώπιον του Πρωτοδικείου με το υπόμνημα απαντήσεως και με τη γραπτή απάντησή της όταν της ζητήθηκε από τον εισηγητή δικαστή, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, να παράσχει διευκρινίσεις. Πρόκειται, δηλαδή, για πλάνη η οποία πηγάζει από έγγραφο το οποίο βρισκόταν, ήδη από την αρχή, στο επίκεντρο των συζητήσεων, δηλαδή από την ίδια την απόφαση της Επιτροπής. Συνεπώς, στερούνται σημασίας οι σκέψεις τις οποίες εκθέτει η Επιτροπή στο πλαίσιο της παρούσας αναιρετικής διαδικασίας όσον αφορά τον χρόνο κατά τον οποίο προσκομίστηκαν, κατά τη διάρκεια της δίκης, τα έγγραφα τα οποία αποκαλύπτουν την πλάνη.

28. Έχω επίγνωση του ότι η αίτηση αναιρέσεως αποτελεί μέσο ένδικης προστασίας το οποίο αποσκοπεί στην αποκατάσταση του δικαίου και στο πλαίσιο του οποίου το Δικαστήριο δεν μπορεί να επανεξετάσει τα πραγματικά περιστατικά τα οποία διαπίστωσε το Πρωτοδικείο [25]. Μπορεί, ωστόσο, να εισέλθει, κατ' εξαίρεση, στο πεδίο αυτό όταν κατά τη συγκέντρωση των αποδείξεων έχει σημειωθεί παράβαση διατάξεως ή παραβίαση αρχής του κοινοτικού δικαίου ή όταν, κατά την εκτίμησή τους, το Πρωτοδικείο έχει παραβεί τους κανόνες περί του βάρους της αποδείξεως και της εκτιμήσεως των αποδείξεων, ερμηνεύοντάς τες κατά τρόπο παράλογο και αυθαίρετο και, ως εκ τούτου, αλλοιώνοντας το περιεχόμενό τους.

29. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, μια παράλογη, αυθαίρετη ή μη αληθοφανής εκτίμηση παραβιάζει τους κανόνες της υγιούς κρίσεως και συνιστά παράβαση δικαίου την οποία οφείλει να αποκαταστήσει το αρμόδιο επί της αιτήσεως αναιρέσεως δικαστήριο. Το κριτήριο αυτό διατυπώθηκε από το Δικαστήριο στην απόφαση της 2ας Μαρτίου 1994, C-53/92 P, Hilti κατά Επιτροπής [26], στη σκέψη 42 της οποίας αναφέρεται ότι «η

25 — Βλ. σημείο 27 των προτάσεων που ανέπτυξα στις 3 Μαΐου 2001 στην υπόθεση C-315/99 P, Ismeri Europa κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου (απόφαση της 10ης Ιουλίου 2001, Συλλογή 2001, σ. I-5281), καθώς και τις αποφάσεις που μνημόνευσα στην υποσημείωση 17 των προτάσεων αυτών. Βλ., ομοίως, τη σκέψη 19 της αποφάσεως Ismeri Europa κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου. Μεταξύ των πλέον προσφάτων αποφάσεων του Δικαστηρίου, βλ. την απόφαση της 21ης Ιουνίου 2001, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-280/99 P έως C-282/99 P, Moccia Irme κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2001, σ. I-4717, σκέψη 78).

26 — Συλλογή 1994, σ. I-667.

εκ μέρους του Πρωτοδικείου εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίζονται ενώπιόν του δεν αποτελεί, *με την επιφύλαξη της περιπτώσεως αλλοιώσεως των στοιχείων αυτών*[27], νομικό ζήτημα υποκείμενο, ως τοιαύτης φύσεως, στον έλεγχο του Δικαστηρίου». Λίγο αργότερα, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε το κριτήριο αυτό με την απόφαση της 1ης Ιουνίου 1994, C-136/92 P, Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ.[28], στην οποία έκρινε ότι «το Πρωτοδικείο είναι συνεπώς το μόνο αρμόδιο για τη διαπίστωση των πραγματικών περιστατικών, *εκτός αν η ανακρίβεια του περιεχομένου των διαπιστώσεών του προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου της υποθέσεως που έχει υποβληθεί στην κρίση του*»[29]. Σήμερα πρόκειται πλέον για παγιωμένη και μη αμφισβητούμενη νομολογία[30].

30. Από όλα τα προεκτεθέντα συνάγεται ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη κατά την εκτίμηση των αποδείξεων, εφόσον από την ίδια την απόφαση της Επιτροπή προκύπτει ότι η Ciments français δεν είχε τον έλεγχο της βελγικής θυγατρικής της έως το 1990, έτος κατά το οποίο, όπως αναγνωρίζει το ίδιο το Πρωτοδικείο, η Ciments français είχε ήδη θέσει τέρμα στις επίδικες συμπεριφορές. Το σφάλμα αυτό, το οποίο πρέπει να διορθωθεί, θα πρέπει να έχει την ίδια έννομη συνέπεια με εκείνη που αναγνώρισε το πρωτοβάθμιο δικαστήριο όσον αφορά τις τρεις άλλες θυγατρικές της Ciments français, θα πρέπει, δηλαδή, να αφαιρεθούν τα ποσά που αντιπροσωπεύουν τις πωλήσεις της Compagnie des Ciments Belges κατά το 1992 από τη βάση υπολογισμού των προστίμων.

31. Για τον λόγο αυτόν, το Δικαστήριο πρέπει να δεχθεί αυτόν τον λόγο αναιρέσεως.

32. Η Επιτροπή, προκειμένου να πείσει το Δικαστήριο για το απαράδεκτο του λόγου αυτού, επιδόθηκε στην ανάπτυξη επιχειρηματολογίας στην οποία συλλογισμοί σχετικοί με τις σκέψεις 5044 έως 5047 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως αναμειγνύονταν με τα επιχειρήματα τα οποία η Ciments français είχε προβάλει πρωτοδίκως σχετικά με τη δυσμενή διάκριση που συνεπαγόταν για τις θυγατρικές της σε σχέση προς άλλες εταιρίες η ενσωμάτωση του κύκλου εργασιών τους στη βάση υπολογισμού των προστίμων, επιχειρήματα τα οποία απορρίφθηκαν με τη σκέψη 5049 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Όταν η Ciments français κάνει λόγο για δυσμενή διάκριση[31], το πράττει υπό διαφορετική έννοια, καθόσον η αδικαιολόγητη άνιση μεταχείριση δεν συνιστά άνιση μεταχείριση μεταξύ των θυγατρικών της και των θυγατρικών άλλων επιχειρήσεων, όπως ισχυρίζεται η Επιτροπή, αλλά μεταξύ των εταιριών που εξαρτώνται από την αναιρεσείουσα, ήτοι, αφενός, των δύο ισπανικών και της ελληνικής και, αφετέρου, της βελγικής επιχειρήσεως τσιμέντου, άνιση μεταχείριση η οποία πηγάζει από το γεγονός ότι ο κύκλος εργασιών της τελευταίας δεν αφαιρέθηκε από τη βάση υπολογισμού των προστίμων.

2. *Η αρχή της αναλογικότητας (τρίτος λόγος αναιρέσεως)*

A. Η θέση των διαδίκων

33. Η Ciments français υποστηρίζει ότι η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της αναλογι-

27 — Η υπογράμμιση δική μου.

28 — Συλλογή 1994, σ. I-1981.

29 — Σκέψη 49· η υπογράμμιση επίσης δική μου.

30 — Βλ. την απόφαση της 28ης Μαΐου 1998, C-7/95 P, Deere κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. I-3111, σκέψη 21), και την προμνησθείσα απόφαση της 21ης Ιουνίου 2001, Moccia Irme κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 78. Βλ. επίσης τη διάταξη της 17ης Σεπτεμβρίου 1996, C-19/95 P, San Marco κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. I-4435, σκέψη 39).

31 — Πρώτο εδάφιο της παραγράφου 2.4.

κότητας, καθόσον της επέβαλε πολύ υψηλό πρόστιμο, χωρίς να λάβει υπόψη της τον βαθμό συμμετοχής της στις διάφορες παραβάσεις. Το Πρωτοδικείο ακύρωσε τρεις από τις κατηγορίες που είχαν γίνει δεκτές κατά της επιχειρήσεως αυτής, δεν μείωσε όμως το ύψος του προστίμου.

34. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η θέση την οποία έλαβε το Πρωτοδικείο αποτελεί άμεση συνέπεια της εκ μέρους του απορρίψεως του επιχειρήματος των προσφευγουσών ότι τα πρόστιμα έπρεπε να είναι ανάλογα των μέτρων εκτελέσεως της συμφωνίας Cembureau τα οποία έλαβε κάθε μία από τις επιχειρήσεις. Με την απόφασή του, το Πρωτοδικείο ενέκρινε την ανάλυση στην οποία προέβη η Επιτροπή στο σημείο 65, παράγραφος 3, της αποφάσεώς της, όπου δήλωσε ότι δεν επέβαλε κυρώσεις για τα συγκεκριμένα μέτρα εφαρμογής της συμπράξεως, αλλά για τη συνολική συμμετοχή στην υλοποίησή της. Ως εκ τούτου, δεν υπήρχε λόγος μειώσεως του ύψους του προστίμου κατόπιν της ακυρώσεως ορισμένων μερών των άρθρων 3 και 4 της αποφάσεως της Επιτροπής. Όσον αφορά την αγορά του κοινού τσιμέντου, το πρόστιμο επιβλήθηκε βάσει του άρθρου 1 της αποφάσεως.

35. Η Επιτροπή προσθέτει ότι, στις σκέψεις 4951 έως 4963 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο ενέκρινε τα κριτήρια εξατομικεύσεως των προστίμων τα οποία εφαρμόστηκαν με την απόφαση της Επιτροπής και διαπίστωσε ότι επέτρεπαν τη διαμόρφωση του ύψους των προστίμων αναλόγως της βαρύτητας της παραβάσεως κάθε επιχειρήσεως και του ρόλου που δραμάτισε στο πλαίσιο της συμπράξεως, σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Αυτή η εκτίμηση των πραγματικών στοιχείων εκφεύγει του ελέγχου του Δικαστηρίου.

36. Η Επιτροπή καταλήγει εξηγώντας ότι, με τις σκέψεις 4814 και 4815 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο μείωσε το ύψος του προστίμου αναλόγως της μειώσεως της διάρκειας της παραβάσεως, εφαρμόζοντας ορθώς τον προμνησθέντα κανόνα του κανονισμού 17.

B. Τα κριτήρια που χρησιμοποίησε η Επιτροπή για την επιβολή των προστίμων

37. Για την ανάλυση αυτού του λόγου αναιρέσεως, πρέπει να υπομνησθούν τόσο η δομή των ουσιαστικών διατάξεων της αποφάσεως της Επιτροπής όσο και τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν προς καθορισμό των κυρώσεων.

38. Στην απόφασή της, η Επιτροπή διακρίνει δύο αγορές, ήτοι την αγορά του γκρίζου τσιμέντου και την αγορά του λευκού τσιμέντου. Όσον αφορά την πρώτη, κατακρίνει τη σύναψη της συμφωνίας Cembureau, με την οποία οι συμμετέχοντες συμφώνησαν τον σεβασμό των εγχωρίων αγορών και τη ρύθμιση των μεταφορών τσιμέντου από τη μία χώρα στην άλλη. Τα άρθρα 2 έως 6 αφορούν συμπεριφορές, διμερείς ή πολυμερείς, αποσκοπούσες στην εκτέλεση αυτής της «ενιαίας

και διαρκούς» συμφωνίας ή στη διευκόλυνση της εκτελέσεώς της ή, ακόμα, στην εξάλειψη των εμποδίων που ήταν δυνατόν να απειλήσουν την αποτελεσματικότητά της, όπως, π.χ., αυτό που συμφωνήθηκε να αποκαλείται «ελληνική απειλή». Τέλος, το άρθρο 7 αναφέρεται σε συμπεριφορές θίγουσες τον ανταγωνισμό στην αγορά του λευκού τσιμέντου.

39. Η Επιτροπή αποφάσισε διαφορετικές κυρώσεις για τις παραβάσεις σε καθεμία από τις δύο αγορές [32].

40. Όσον αφορά την αγορά του γκρίζου τσιμέντου, η Επιτροπή αποφάσισε να μην τιμωρήσει κάθε συμπεριφορά μεμονωμένα και επέβαλε ένα συνολικό πρόστιμο σε κάθε επιχείρηση λόγω των αμοιβαίων σχέσεων μεταξύ της συμφωνίας Cembureau και όλων των εκτελεστικών της μέτρων [33]. Αυτός ο τρόπος ενέργειας είναι θεμιτός και στηρίζεται στην εξουσία που διαθέτει η Επιτροπή να αποφαίνεται επί πλειόνων παραβάσεων με μία και μόνη απόφαση [34].

41. Η Επιτροπή θεώρησε, εξάλλου, ότι όλες οι επιχειρήσεις και ενώσεις στις οποίες απευθυνόταν η απόφαση είχαν προσχωρήσει στην απόφαση Cembureau και εξέθεσε τα στοιχεία τα οποία χρησιμοποίησε προς καθορισμό της συμμετοχής καθεμιάς από αυτές. Έτσι, έκρινε ότι η Ciments français εκπροσώπησε την ένωση της χώρας της ως επικεφαλής αντιπροσωπείας στις συναντήσεις για τη συμφωνία Cembureau οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στις 14 Ιανουαρίου 1983, στις 19 Μαρτίου 1984 και στις 7 Νοεμβρίου 1984 και ενεργούσε υπό την ιδιότητα αυτή κατά την περίοδο εφαρμογής της συμπράξεως [35].

42. «Πάντως έλαβε υπόψη, στο πλαίσιο της εν λόγω γενικής διαπίστωσης, τον ρόλο που διαδραμάτισε κάθε επιχείρηση κατά τη σύναψη της συμφωνίας» ή κατά τη θέσπιση ρυθμίσεων και μέτρων που συμφωνήθηκαν προς συμπλήρωση και εφαρμογή της συμφωνίας αυτής. Έλαβε επίσης υπόψη της τη διάρκεια κάθε ρυθμίσεως ή μέτρου [36].

43. Σύμφωνα με τα ανωτέρω, η Επιτροπή διέκρινε δύο ομάδες επιχειρήσεων και ενώσεων. Αφενός, εκείνες που είχαν συμμετάσχει στη συμφωνία Cembureau και, αφετέ-

32 — Βλ. σημείο 65, παράγραφος 7, της αποφάσεως της Επιτροπής.

33 — Βλ. σημείο 65, παράγραφος 8, πρώτη παύλα, της αποφάσεως της Επιτροπής.

34 — Βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 16ης Δεκεμβρίου 1975, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73 έως 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1975, σ. 507, σκέψη 111). Όσον αφορά την επιμέτρηση των προστίμων σε περιπτώσεις περιπλόκων παραβάσεων, βλ. E. David, «La détermination du montant des amendes sanctionnant les infractions complexes: régime commun ou régime particulier?», *Revue trimestrielle de droit européen*, αριθ. 36, τεύχος 3, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2000, σ. 511 έως 545.

35 — Βλ. σημείο 65, παράγραφος 3, στοιχείο β', και παράγραφος 9, στοιχείο α', δεύτερη παύλα, της αποφάσεως της Επιτροπής.

36 — Σημείο 65, παράγραφος 9, πρώτη παύλα, της αποφάσεως της Επιτροπής. Βλ. επίσης τη σκέψη 4950 της αποφάσεως του Πρωτοδικείου. Η Επιτροπή «καθόρισε ένα συνολικό πρόστιμο για κάθε επιχείρηση λόγω της συμμετοχής της στη συμφωνία ή αρχή Cembureau και στα μέτρα εφαρμογής της εν λόγω συμφωνίας» (σημείο 65, παράγραφος 8, δεύτερη παύλα).

ρου, εκείνες των οποίων η παρέμβαση ήταν λιγότερο καθοριστική και, κατά συνέπεια, ήσσονος βαρύτητας [37].

44. Εντός της πρώτης κατηγορίας, η Επιτροπή διέκρινε τρεις υποομάδες: 1) εκείνη που απαρτίζεται από επιχειρήσεις και ενώσεις που μετέσχαν ευθέως, ως μέλη της Cembureau, στη σύναψη της συμφωνίας για τον σεβασμό των εγχώριων αγορών και στη θέσπιση των μέτρων άμεσης προστασίας των αγορών αυτών, υποομάδα στην οποία ενέταξε και την Ciments français· 2) μια δεύτερη υποομάδα περιλαμβάνουσα τις εταιρίες οι οποίες, μέσω των ανωτάτων διευθυντικών στελεχών τους, ανέλαβαν την αρμοδιότητα των επικεφαλής αντιπροσωπείας στη Cembureau είτε την εποχή κατά την οποία συνάφθηκε η συμφωνία είτε κατά την περίοδο εφαρμογής της· και 3) μια τρίτη και τελευταία υποομάδα απαρτιζόμενη από τις επιχειρήσεις που μετέσχαν σε μέτρα εφαρμογής της συμφωνίας που είχαν ως στόχο την άμεση προστασία των εγχώριων αγορών [38].

45. Στη δεύτερη κατηγορία, επίσης διέκρινε τρία είδη υπευθύνων: 1) τις επιχειρήσεις που μετέσχαν μόνο στα μέτρα εφαρμογής της συμφωνίας που είχαν ως στόχο τη διοχέτευση των πλεονασμάτων παραγωγής προς τις τρίτες χώρες· 2) εκείνες οι οποίες, μολονότι συμμετέσχαν σε μέτρα εφαρμογής της συμφωνίας Cembureau με στόχο την άμεση προστασία των εγχώριων αγορών, προσπάθησαν να αποφύγουν να την εφαρμόσουν· και 3) την εταιρία Ciments Luxembourgeois η οποία, καίτοι υπήρξε άμεσο μέλος της Cembureau και είχε συμμετάσχει στις συνεδριάσεις των επικεφαλής αντιπροσωπείας κατά τη διάρκεια των οποίων είχε συναφθεί η συμφωνία, δεν έθεσε σε εφαρμογή κανένα εκτελεστικό μέτρο [39].

46. Η Επιτροπή τιμώρησε τις επιχειρήσεις και ενώσεις της πρώτης κατηγορίας επιβάλλοντάς τους πρόστιμο το ύψος του οποίου αντιστοιχούσε στο 4 % του κύκλου εργασιών που είχε πραγματοποιήσει εκάστη στην αγορά του γκρίζου τσιμέντου κατά το 1992. Στις καταταγείσες στη δεύτερη κατηγορία επιβλήθηκε πρόστιμο ίσο προς το 2,8 % της ιδίας παραμέτρου [40].

47. Το Πρωτοδικείο δέχθηκε εν μέρει την προσφυγή της Ciments français διότι η Επιτροπή, για την επιμέτρηση του προστίμου που της επέβαλε, θεώρησε ότι η επιχείρηση αυτή είχε συμμετάσχει στη σύμπραξη Cembureau επί 122 μήνες, ενώ είχε διαπιστωθεί συμμετοχή της μόνον επί 73 μήνες [41]. Γι' αυτό, το Πρωτοδικείο μείωσε αναλογικά το ύψος του προστίμου [42].

37 — Σημείο 65, παράγραφος 9, στοιχεία α' και β', της αποφάσεως της Επιτροπής.

38 — Σημείο 65, παράγραφος 9, στοιχείο α', της αποφάσεως της Επιτροπής.

39 — Σημείο 65, παράγραφος 9, στοιχείο β', της αποφάσεως της Επιτροπής.

40 — Βλ. την επιστολή της Επιτροπής προς το Πρωτοδικείο, της 7ης Ιουλίου 1998, και ειδικότερα τις παραγράφους 2 και 3. Επίσης, βλ. τις σκέψεις 4738, 4957 και 4963 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

41 — Βλ. τις σκέψεις 4807 έως 4814 της αποφάσεως και, ειδικότερα, την πέμπτη παύλα της τελευταίας αυτής σκέψεως.

42 — Βλ. τη σκέψη 4815 της αποφάσεως καθώς και την έβδομη παύλα του σημείου 15 του διατακτικού.

Γ. Η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας

48. Η κύρωση έχει διπλό σκοπό: κατασταλτικό και προληπτικό. Αποσκοπεί στο να κολάσει μια ορισμένη συμπεριφορά και να αποθαρρύνει τους υπευθύνους της συμπεριφοράς αυτής ή άλλους εν δυνάμει παραβάτες να υιοθετήσουν συμπεριφορές θίγουσες τον ανταγωνισμό. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η κύρωση πρέπει να είναι και κατάλληλη και ισορροπημένη, ούτως ώστε να κολάζει την παράνομη συμπεριφορά και, ταυτόχρονα, να έχει παραδειγματικό χαρακτήρα.

49. Όσον αφορά την πρώτη πτυχή, δηλαδή την κατασταλτική λειτουργία της κυρώσεως, η κύρωση πρέπει, κατ' εφαρμογήν της αρχής του προσωποπαγούς των ποινών, να είναι ανάλογη της σοβαρότητας της παραβάσεως και των λοιπών περιστάσεων, υποκειμενικών και αντικειμενικών, της κάθε περιπτώσεως. Για τον λόγο αυτόν, το άρθρο 15, παράγραφος 2, in fine, του κανονισμού 17 ορίζει ότι το ύψος του προστίμου καθορίζεται αναλόγως της σοβαρότητας της παραβάσεως και, ενδεχομένως, της διάρκειάς της.

50. Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει διαφόρων στοιχείων όπως είναι, μεταξύ άλλων, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, τούτο δε χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει υποχρεωτικά να λαμβάνονται υπόψη [43].

51. Φρονώ ότι η εκτίμηση αυτή πρέπει να στηρίζεται σε τρία κύρια κριτήρια: τη φύση της παραβάσεως, την επίπτωσή της στον ανταγωνισμό και τη γεωγραφική έκταση της επηρεασθείσας αγοράς. Κάθε ένα από τα κριτήρια αυτά πρέπει να εξετάζεται από αντικειμενική οπτική γωνία, ήτοι από αυτή της παραβάσεως αυτής καθαυτήν, και από υποκειμενική οπτική γωνία, ήτοι αυτή της ευθυνομένης επιχειρήσεως [44].

52. Έτσι, πρέπει να εκτιμάται το περιεχόμενο των θιγουσών τον ανταγωνισμό συμπεριφορών, η έκταση της αγοράς που υπήρξε θύμα των συμπεριφορών αυτών και, ειδικότερα, η βλάβη η οποία προκλήθηκε στη δημόσια οικονομική τάξη, στο πλαίσιο δε της εκτιμήσεως αυτής στοιχεία όπως η διάρκεια της απαγορευμένης πρακτικής, η φύση της οικείας αγοράς, ο αριθμός και η ένταση των εκτελεστικών μέτρων που τέθηκαν σε εφαρμογή δεν είναι αμελητέα.

43 — Βλ. τις αποφάσεις της 7ης Ιουνίου 1983, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 100/80 έως 103/80, Musique diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψη 120), και της 17ης Ιουλίου 1997, C-219/95 P, Ferriere Nord κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. I-4411, σκέψη 33)· βλ. επίσης τη διάταξη της 25ης Μαρτίου 1996, C-137/95 P, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. I-1611, σκέψη 54).

44 — Στη μελέτη που ήδη ανέφερα, ο E. David υποστηρίζει ότι «la gravité s'apprécie selon trois critères: la nature de l'infraction, son impact sur le marché lorsqu'il est mesurable et le marché géographique et à deux niveaux: ceux de l'infraction et de l'entreprise» (σ. 522).

53. Σε υποκειμενικό επίπεδο, ήτοι αυτό των ευθυνομένων επιχειρήσεων, εμφανίζονται περιστάσεις όπως το σχετικό μέγεθός τους ή το μερίδιο της αγοράς που κατέχουν στον συγκεκριμένο οικονομικό τομέα, καθώς και η καθ' υποτροπή υιοθέτηση συμπεριφορών που θίγουν τον ανταγωνισμό.

54. Η υποχρέωση επιβολής κυρώσεως ανάλογης της σοβαρότητας της παραβάσεως συνεπάγεται ότι, όταν μια παράβαση έχει διαπραχθεί από πλείονα πρόσωπα [45], πρέπει να εξετάζεται η σχετική βαρύτητα της συμμετοχής καθενός από αυτά βάσει των κανόνων που υπευνθύμισα προηγουμένως [46]. Πράγματι, η αρχή της ισότητας επιβάλλει να είναι το πρόστιμο ίδιο για όλες τις επιχειρήσεις που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση και απαγορεύει την επιβολή της ίδιας κυρώσεως σε επιχειρήσεις που βρίσκονται σε διαφορετική κατάσταση.

55. Αυτό ακριβώς έπραξε το Πρωτοδικείο εγκρίνοντας και εφαρμόζοντας τα κριτήρια τα οποία είχε χρησιμοποιήσει η Επιτροπή για την επιμέτρηση των προστίμων. Τα κριτήρια αυτά όχι μόνον δεν αντικατοπτρίζουν μια αυθαίρετη κατάταξη των ευθυνομένων εταιριών και ενώσεων, αλλά, αντιθέτως, είναι το αποτέλεσμα λεπτομερούς αναλύσεως της συμμετοχής και της συμπεριφοράς καθεμιάς από αυτές. Απόδειξη αυτού αποτελούν οι παράγραφοι 3, 5 και 9 του σημείου 65 της αποφάσεως της Επιτροπής, η οποία — δεν πρέπει να λησμονείται — περιλαμβάνει ένα πρώτο εκτενές μέρος στο οποίο εκτίθενται τα πραγματικά περιστατικά και περιγράφεται η συμμετοχή των διαφόρων εμπλεκομένων επιχειρήσεων και ενώσεων.

56. Όλες οι συμπεριφορές, οι οποίες δεν είναι αναγκαστικά όλες όμοιες, επεδίωκαν τον ίδιο αντίθετο προς τον ανταγωνισμό σκοπό, ούτως ώστε, από πλευράς της επιβολής κυρώσεως, μπορούσαν να ταξινομηθούν αναλόγως της σοβαρότητάς τους σε μία ή πλείονες κατηγορίες, ενόψει της επιπτώσεώς τους στην αγορά και του κατά πόσον επηρέασαν τον ελεύθερο ανταγωνισμό.

57. Αυτή η μέθοδος δεν είναι αντικανονική καθόσον, όπως ήδη ανέφερα, η σοβαρότητα μιας παραβάσεως μπορεί να εκτιμηθεί με βάση τη βλάβη η οποία προκλήθηκε στη δημόσια οικονομική τάξη από τις επίμαχες συμπεριφορές. Όπως αναφέρει το Πρωτοδικείο στη σκέψη 4966 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κάθε μία από τις επιχειρήσεις που μετέσχαν στη συμφωνία Cembureau «προσπάθησε να διασφαλίσει τον σεβασμό των εγχωρίων αγορών μέσω του αριθμού των μέτρων που έκρινε αναγκαίο ανάλογα, μεταξύ άλλων, με τα εμπορικά συμφέροντά της και τη γεωγραφική κατάσταση της φυσικής αγοράς της. Το γεγονός ότι έλαβε μέρος, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, σε περιορισμένο αριθμό παρανόμων μέτρων δεν σημαίνει, επομένως, λιγότερο έντονη προσχώρηση στη συμφωνία Cembureau και, κατά συνέπεια, λιγότερο βαριά ευθύνη για την κολασθείσα παράβαση». Σε σχέση προς τη βλάβη από πλευράς ανταγωνισμού, η κατάσταση όλων των επιχειρήσεων ήταν η ίδια.

45 — Οι παραβάσεις του άρθρου 81 ΕΚ προϋποθέτουν, εξ ορισμού, συλλογική συμπεριφορά.

46 — Βλ. την προμνησθείσα απόφαση Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 623, και την απόφαση της 8ης Ιουλίου 1999, C-51/92 P, Hercules Chemicals κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. I-4235, σκέψη 110).

58. Οι λόγοι τους οποίους εκθέτει η Επιτροπή — και τους οποίους δεν απέρριψε το Πρωτοδικείο[47] — προς στήριξη της διακρίσεως στην οποία προέβη μεταξύ των δύο κατηγοριών επιχειρήσεων, στηρίζονται σε ένα αντικειμενικό και εύλογο κριτήριο, ήτοι τις επιπτώσεις των συμπεριφορών επί του ανταγωνισμού και, ειδικότερα, από πλευράς στεγανοποιήσεως των εγχώριων αγορών. Με τον τρόπο αυτό, οι συμπεριφορές που περιγράφονται στα άρθρα 2, 3 και 4 της αποφάσεως θεωρήθηκαν ως οι πλέον σοβαρές, καθόσον αποσκοπούσαν στην άμεση προστασία των αγορών αυτών, ενώ εκείνες που περιγράφονται στα άρθρα 5 και 6, οι οποίες είχαν «λιγότερο άμεσα αποτελέσματα»[48], μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως λιγότερο σοβαρές.

59. Κατά συνέπεια, αν τα κριτήρια της Επιτροπής είναι σύμφωνα με τις αρχές που διέπουν την επιβολή των προστίμων, η μείωση στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο σύμφωνα με τους ίδιους κανόνες επίσης τηρεί τις αρχές αυτές.

60. Με άλλες λέξεις, το κριτήριο που συνίσταται στον κολασμό, όσον αφορά την αγορά του κοινού τσιμέντου, της συμμετοχής στη συμφωνία Cembureau (άρθρο 1 της αποφάσεως της Επιτροπής), ανεξαρτήτως των συγκεκριμένων μέτρων εκτελέσεως που εφαρμόστηκαν (άρθρα 2 έως 6 της αποφάσεως της Επιτροπής), είναι νόμιμο. Εξίσου νόμιμη είναι και απόφαση του Πρωτοδικείου να μη μειώσει το πρόστιμο που επιβλήθηκε στις επιχειρήσεις εκείνες οι οποίες, καίτοι δεν θεωρήθηκαν ένοχες για την εφαρμογή ορισμένων μεμονωμένων εκτελεστικών μέτρων η οποία τους προσαπτόταν με την απόφαση της Επιτροπής, μετέσχαν στη σύμπραξη στον βαθμό που αναφέρει η Επιτροπή στην απόφαση περί επιβολής κυρώσεων[49].

61. Κατόπιν των ανωτέρω, αυτός ο λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

V. Ανακεφαλαίωση και εισήγηση λύσεως

62. Στο σημείο 31 των προτάσεών μου, πρότεινα στο Δικαστήριο να δεχθεί τον δεύτερο από τους λόγους αναιρέσεως που προβάλλει η Ciments français. Η ευδοκίμηση του λόγου αυτού συνεπάγεται την αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στο μέτρο που καθορίζει σε 12,52 εκατομμύρια ευρώ το ύψος του προστίμου που αντιστοιχεί στις παραβάσεις τις οποίες διέπραξε η επιχείρηση αυτή στην αγορά του κοινού τσιμέντου.

47 — Βλ. σημείο 65, παράγραφος 9, της αποφάσεως της Επιτροπής και σκέψη 4968 της αποφάσεως του Πρωτοδικείου.

48 — Τέλος της σκέψεως 4968 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

49 — Όσον αφορά τη Ciments français, βλ. το σημείο 65, παράγραφος 3, στοιχείο β', της αποφάσεως της Επιτροπής.

63. Εφόσον η απόφαση του Πρωτοδικείου παύσει να έχει νομική υπόσταση, το Δικαστήριο, το οποίο διαθέτει όλα τα στοιχεία τα οποία χρειάζεται για να διαμορφώσει την κρίση του, μπορεί να αποφανθεί το ίδιο επί των αιτημάτων της Ciments français [50], έστω και για στοιχειώδεις λόγους οικονομίας της δίκης [51].

64. Αν το Δικαστήριο δεχθεί εν μέρει την αίτηση αναιρέσεως, θα πρέπει επίσης να μειώσει το πρόστιμο που επιβλήθηκε με το άρθρο 9 της αποφάσεως της Επιτροπής στη Ciments français, για τις θίγουσες τον ανταγωνισμό συμπεριφορές της στην αγορά του κοινού τσιμέντου, σε 9,62 εκατομμύρια ευρώ. Πρόκειται για ορθό υπολογισμό, στον οποίο προέβη η ίδια η αναιρεσείουσα στο σημείο 2.4 της αιτήσεως αναιρέσεως, βάσει στοιχείων που προσκόμισε ενώπιον του Πρωτοδικείου και, στη συνέχεια, ενώπιον του Δικαστηρίου και τα οποία δεν αμφισβήτησε η Επιτροπή.

65. Δεν θεωρώ ότι υφίστανται επαρκείς λόγοι ώστε να τροποποιηθεί η απόφαση του Πρωτοδικείου όσον αφορά τα δικαστικά έξοδα [52].

VI. Επί των εξόδων της αναιρετικής διαδικασίας

66. Σύμφωνα με τις συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 122, πρώτο εδάφιο, και του άρθρου 69, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, κάθε διάδικος θα πρέπει να φέρει τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε στο πλαίσιο της παρούσας αναιρετικής διαδικασίας.

50 — Στις προτάσεις μου στην υπόθεση Επιτροπή κατά Assidomän Kraft Products κ.λπ. (C-310/97 P, απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 1999, Συλλογή 1999, σ. I-5363, υποσημείωση 70), επεσήμανα ότι πρόκειται για μια ευχέρεια που παρέχει στο Δικαστήριο το άρθρο 54 του Οργανισμού (ΕΚ), σύμφωνα με το οποίο, «αν η αναίρεση κριθεί βάσιμη, το Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του Πρωτοδικείου. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί είτε το ίδιο να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση, είτε να την αναπέμψει στο Πρωτοδικείο για να την κρίνει». Μια από τις περιπτώσεις στις οποίες μπορεί να γίνει χρήση της δυνατότητας που παρέχει η διάταξη αυτή είναι η περίπτωση της πλάνης in judicando, υπό τον όρο ότι η έκθεση των πραγματικών περιστατικών είναι πλήρης και αρκεί προκειμένου να αποφανθεί οριστικά το Δικαστήριο χωρίς να χρειάζεται η διεξαγωγή συμπληρωματικών αποδείξεων. Κατ' αυτήν την έννοια πρέπει να νοηθεί η νομολογία του Δικαστηρίου, καίτοι ουδέποτε διευκρίνισε τον λόγο για τον οποίο έκρινε ότι η διαφορά ήταν ώριμη προς εκδίκαση και μπορούσε, επομένως, να αποφανθεί επί της διαφοράς. Περιορίστηκε να παρατηρήσει λακωνικά, λόγου χάρη, ότι «αυτό συμβαίνει εν προκειμένω» (αποφάσεις της 20ής Φεβρουαρίου 1992, C-345/90 P, Κοινοβούλιο κατά Hanning, Συλλογή 1992, σ. I-949 επ., συγκεκριμένα σ. I-989, και της 15ης Ιουνίου 1994, C-137/92 P, Επιτροπή κατά BASF κ.λπ., Συλλογή 1994, σ. I-2555 επ., συγκεκριμένα σ. I-2648).

Τελικά, στο Δικαστήριο εναπόκειται να αποφανθεί επί της ουσίας οσάκις προκύπτει από τη δικογραφία ότι η διαφορά είναι ώριμη προς εκδίκαση (βλ. Héron, J.: *Droit judiciaire privé*, έd. Montchrétien, Παρίσι, 1991, σ. 517· Vincent, J., et Guinchard, S.: *Procédure civile*, έd. Dalloz, Παρίσι, 1994, σ. 922), σύμφωνα με τη βούληση του κοινοτικού νομοθέτη, ο οποίος διαμόρφωσε ένα σύγχρονο ακυρωτικό δικαστήριο που διαθέτει ευρεία αρμοδιότητα στην έκδοση ακυρωτικών αποφάσεων οσάκις το κρίνει σκόπιμο (βλ. Nieva Fenoll, J.: *El recurso de casación ante el Tribunal de Justicia de las Comunidades Europeas*, έd. Bosch, Βαρκελώνη, 1998, σ. 430).

51 — Η απόφαση της Επιτροπής εκδόθηκε το 1994.

52 — Βλ. τις σκέψεις 5119 έως 5123, 5131 και 5132 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

VIII. Πρόταση

67. Κατόπιν των εκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο:

1) να δεχθεί τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως που προβάλλει η Ciments français·

2) να αναιρέσει εν μέρει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση·

3) να δεχθεί εν μέρει την προσφυγή της Ciments français και, σύμφωνα με αυτή, να ακυρώσει το άρθρο 9 της αποφάσεως της Επιτροπής καθόσον αφορά την επιχείρηση αυτή·

4) να μειώσει σε 9,62 εκατομμύρια ευρώ το πρόστιμο που της επιβλήθηκε για θίγουσες τον ανταγωνισμό συμπεριφορές στην αγορά του κοινού τσιμέντου·

5) να ορίσει ότι κάθε διάδικος θα φέρει τα δικαστικά έξοδά του.